

Saateks

Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolise arhiivi kultuuriteadusliku ajakirja *Methis* neljas ehk vabanumber koondab endas kümne kirjandusuurija eelretsenseeritud teadusartikleid, uudsena ka erialase teoreetilise artikli tõlget koos tõlkija tekstikriitiliste kommentaaridega. Artiklite autorkonna hulgas on mitmeid kaalukaid kirjandus- ja kultuuriuurijaid, nagu Epp Annus, Virve Sarapik, Satu Grünthal, Janek Kraavi, Leo Luks, kelle põhjalik, sügavuti looditud uurijapilk avardab ja mitmekesistab eesti kirjanduse mõistmist. Teisalt jälle on vabanumbri koostamisel pakutud avaldamisvõimalust noortele andekatele kirjutajatele, peamiselt Tartu ja Tallinna ülikooli kirjanduseriala doktorantidele, nagu Maarja Hollo, Marju Mikkel, Pille-Riin Larm, Ivo Heinloo, Maarja Vaino. Autorite, retsensentide ja toimetajate elavas mitmehäälses dialoogis on küllap tarkusi ja kogemusi omandanud kõik – nii meistrid, sellid kui ka õpipoisid. Artiklite teemadering on avar, ulatudes kirjandusloost tekstipoeetikasse, 19. sajandist tänapäeva, proosast luulesse, külast linna.

Tuginedes ilu- ja aimekirjanduslikele tekstidele, visandab Janek Kraavi oma postkoloniaalses vaimus teostatud uurimuses väga põneva portree 19. sajandi „eesti patsiendist“ ning vaatleb haigust, ravi ja sellest rääkimist kui üht spetsiifilist koloniaalse praktika mehhanismi, kui omalaadset kultuurinarratiivi. Marju Mikkel retseptisioonialane kirjutis nooreestlaste lugejakontseptsioonist on mõtteliseks jätkuks *Methise Noor-Eesti* erinumbrile: see vaatleb mahukale tekstikorpusele tuginedes nooreestlaste ideede avaldumist nende kaasaegses kriitikas ja näitab, kuidas paljude lugejate-arvustajate kirjandusteostest kõnelemise praktika väljendab rühmituse hoiakuid kirjanduse retseptiooni suhtes. Ülevaate Jakob Liivi luule järelärkamisaegsest ja ka hilisemast kriitikast ning selle taustadest teeb Pille-Riin Larm, kes nendib, et aegade ja lugeja kirjandusliku maitse muutudes on Liivi luule tähendust mõistetud vägagi vastuoluliselt: meisterlikust isamaa- ja ajalaulikust teeb hilisem kriitika epigooni, kes ometi jäädvustub eesti kirjanduslukku tõsikindla järelärkamisaegse ikoonina.

Marie Underi ja P. Mustapää (Martti Haavio) ballaadide võrdluse kaudu näitab Satu Grünthal eesti ja soome luule vastastikku inspireerivaid suhteid

1920. aastatel, keskendudes sealjuures ennast ohverdava naise motiivi vaatlusele nimetatud autorite ballaadide näitel. Maarja Vaino artikkel käsitleb Anton Hansen Tammsaare tekstide poeetikat irratsionaalse elutunnetuse ilmnemise ja toimimise aspektist, kusjuures lähema vaatluse alla on võetud tegelassuhteid mõjutav saladuse motiiv ja narri kuju arhetüüp. Mäletamise ja nostalgia ilminguid ning omavahelisi suhteid Karl Ristikivi romaanis „Kõik, mis kunagi oli” ja Bernard Kangro Joonatani-triloogias analüüsib Maarja Hollo, uurides, kuidas on nendes teostes mäletamist kujutatud, mille poolest erinevad need mäletamist tematiseerivad romaanid üksteisest ja milles seisneb nende kõnekus tänapäevaseid mäluteemalisi poleemikaid silmas pidades.

Olulisi lisandusi Peeter Sauteri proosa uurimisse pakub välja Ivo Heinloo, kes seostab romaani „Indigo” flanööri kui linnaruumis elava ja seda ruumi kasutava subjekti mõistega. Põhjaliku sissevaate Jüri Ehlevsti tekstide ruumpoeetikasse teeb Virve Sarapik, kes analüüsib ruumisuhete ja tegevuspaikade seoseid narratiiviga ning nende esitamise viise tekstides. Leo Luksi põnev kirjutis kujutab endast fenomenoloogilist tõlgendust Sven Kivisildniku luule lugemisel tekkinud vahetust elamusest: autor näitab, et Kivisildniku luule sotsiotsentristlik tõlgendamine on paljuski ühekülgne ja kitsendav, ja toob tema luule põhimotiive ja tekstinäiteid demonstreerides esile selles leiduva eituse ülevust ja hävituslikku suundumust. Erinevate ootamatute elementide üllatavat sünteesi pakub Epp Annuse esseistlik mõtisklus, mis heidab väga omanäolise ja huvitava pilgu kirjanduse justkui olemuslikule kalduvusele tõsta olevas esile pidulikkude ning kirjanduse raskustele ja piirangutele argise tabamisel.

Erialane tõlkeartikkel – ameerika kirjandusteoreetiku ja -kriitiku Harold Bloomi raamatust „Mõjuäng: luuleteooria” („The Anxiety of Influence: A Theory of Poetry”, 1973) pärinev avapeatükk „Clinamen ehk poeetiline väärlugemine” – pakub Tiina Kirsi tõlkes sügavintellektuaalset ja kujundilist mõttelendu poeetilise mõju teemadel.

Vabanumbri eklektilist iseloomu ei pea lugeja küll pelgama: kuigi sisulise terviku kujundamine pole olnud taotluseks, haakuvad eri uurimused ja teemad omavahel hõlpsasti, moodustades põnevaid seoseid ja tõlgendusvälju. Toimetajana on mul olnud au seda numbrit kokku seada, targematega nõu pidada ning kogemustega eelkäijatelt õppust võtta.

Avastuslikku lugemist!

Andrus Org

vabanumbri toimetaja,

Tartu Ülikooli eesti kirjanduse lektor